

Tre store norske språkforskere

Torp, Vinje, Kulbrandstad

Lars Anders Kulbrandstad (1948)

- «Hva er bokmål?»

Bokmål er en offisiell målform. Hva er en målform? «...system av fastsatte retningslinjer for hva som er rett måte å skrive på»

→skriftspråk

Offisiell: godkjent av myndighetene (i motsetning til riksmål)

Ett språk: norsk

To målformer: nynorsk og bokmål

- Hvem styrer norsk språkpolitikk? «Stortinget eller organer som Stortinget har delegert myndighet til.»
- I Norge har Stortinget delegert myndighet til Kulturdepartementet og **Norsk språkråd**. Norsk språkråd fastsetter normer.
- Fastsatte normer: grammatikk, ortografi, tegnsetting, små og store bokstaver.
- Ikke-fastsatte normer: Ingen har f. eks. vedtatt at vi skal ha inversjon i ja/nei-spørsmål. Som oftest dreier det seg om konvensjoner, mange av dem angitt i lærebøker.

Bokmålsnormalen

Sidestilte former: boka/boken

Sideformer/klammeformer: former med mer begrenset bruksområde som ikke kan brukes i lærebøker eller av statsansatte.

«Den vide rettskrivinga»: alle tillatte former i bokmål. Fem måter å skrive «hun kastet alle klærne i kurven» på, ifølge Kulbrandstad.

Kulbrandstad nevner ikke følgende mulighet:

«Hun kasta alle klærne i kurven». Hvorfor ikke, tror dere?

- Noe skurrer. Først har vi den radikale formen «kasta», deretter den konservative formen «kurven». Det er ikke naturlig for noen å kombinere radikalt og moderat bokmål i samme setning slik, selv om begge formene er tillatt i den norske rettskrivningen.
- Den offisielle målformen bokmål har altså en vid rettskrivning, som rommer radikalt og moderat bokmål. Men det betyr ikke at alle de tillatte formene harmonerer med hverandre og gir godt språk.
- Sagt enkelt: velg entene radikalt eller moderat bokmål.

Uoffisiell målform: Riksmål

- Riksmålsnormen forvaltes av Det norske akademi for språk og litteratur.
- Språket er ifølge Kulbrandstad nesten likt moderat bokmål.
- Hva skiller språkene? *Nu, sprog, efter*.
- MEN: *nu, sprog og efter* brukes nesten ikke i riksmålet heller.

Hva er egentlig samnorsk

- Mange blander samnorsk og radikalt bokmål.
- Men det er en liten forskjell: samnorsk var målet, radikalt bokmål resultatet. Samnorsk var et tenkt fremtidsspråk – en fellesform av nynorsk og bokmål (det radikale bokmålet har mange folkelige østlandsformer, men ikke så mange nynorskformer). Radikalt bokmål er – enkelt og greit – et bokmål med mange folkelige, talemålsnære former (hvor det moderate bokmålet fremdeles baserer seg på den dannede dagligtale)

Hvordan ble bokmålet til?

- Gradvis endring av det danske skriftspråket.
- Dansk grammatikk og ordforråd har gradvis blitt avløst.
- Først baserte språket seg utelukkende på dannet dagligtale. Så ble folkemålet også tatt inn.
- Slik fikk vi moderat og radikalt bokmål.

«Samnorsklaget»

Finn Erik Vinje (1936).

- Litt om Vinje:
 - Mest profilerte språkprofessor i Norge
 - Først samnorskmann, så riksmålsmann
 - Språkkonsulent for Norsk rikskringkasting 1971-1992. Dermed har han hatt enorm innflytelse på mediespråket.

- Fakta: ikke lenger tilnæringsparagraf (opphevet i 2002)
- Tidligere samnorskmann, men her er han spydig mot tidligere meningsfeller
- Metode: spør hva samnorsk er, og antyder at samnorsktilhengerne selv ikke vet svaret: «Vi får gå ut fra...». Hypotese: blanding av nynorsk, bokmål og spredte dialektformer.

- Hva er det Vinje ikke liker ved samnorsken?

- Valgfriheten.

- Men (jeg spør): Hvem har sagt at vi skal få velge mellom «dere», «di», «døkk», «dokter». FEV lager en stråmann han kan argumentere mot, og tar for gitt at samnorskagitatorenes mål i dag er det samme som for femti år siden.

- Hovedpoenget til Vinje kan minne om Kulbrandstads:
 - Former med vidt forskjellig opphav bør ikke blandes.

Arne Torp (1942)

- Leder av Landslaget for språklig samling mellom 1989 og 1993
- Norges fremste dialektekspert
- Har sittet i norsk språkråd

«Språkrådet spår, men markedet rår»

- Aviser og massemedia har makt over skriftspråket. Ikke myndighetene, ikke dikterne, ikke forfatterne.
- Aviser, ukeblader og tidsskrifter sensurerer bort det som ikke er moderat bokmål. Dermed er avisene skyldige i at nynorsk ikke får større plass. Journalister blir tvunget til å skrive bokmål.
- Og: bokmålet blir rettet, for ikke å si sensurert, før det blir publisert.

- Torps egen historie: i 1999 ble han selv «rettet» av Fedrelandsvennen. A-ender ble gjort om til en-ender.
- Dette er symptomatisk: mange aviser endrer godkjente bokmålsformer til moderat bokmål.

- Så Torps store spørsmål er: «Hvorfor er a-former så farlige?»
- Torp **avviser** påstanden om at de radikale formene holdes i live ved «kunstig åndedrett».
 Problemet er at avisene og markedet nekter mennesker å skrive med radikale former.

- Men når de unge skriver privat, bruker de talemålsnære former – a-ender av hunkjønns substantiv og verb.
- I dag: sosiale skillelinjer borte i talemålet.
 - dialekter er ikke lenger stigmatisert.
- Torps spådom: sosialt akseptabelt talespråk blir også sosialt akseptabelt skriftspråk
 - Derfor tror Torp at de radikale formene vil vinne også i skriftspråket.

